

מראי מקומות- בבא בתרא ט'

להאי, מ"מ מימנא מנינן למחזי מאי דאיכא
בידיהו [אולם אפשר דבאמת כוונתו לגזבר על הממון שהוא
בביתו, אבל מהא דהגמ' מביא קרא דמיירי בגזבר הקדש להביא ראי'
לדין זה, נראה דהדין כן בגזבר צדקה והקדש ג"כ, וצ"ע].

(ז) **א"ר הונא בודקין למזונות ואין בודקין
לכסות, וכו'- ע' ביד רמה (ק"ו) דמבואר
דאפי' לר' הונא דס"ל דבודקין למזונות,
היינו רק דאין נותנין לו מזונות מרובין, אבל
ודאי נותנין לו כדי שלא תסתכן ביני ביני,
ור"י ס"ל דאם לא יהי' לו מזונות לכל הצורך,
זהו ג"כ צער לו, ולכן אין בודקין למזונות.
וכן לר' יהודה דס"ל דבודקין לכסות, היינו
ליתן לו כסות הראוין לו, אבל ודאי נותנין לו
איזה כסות להגינו מהצינה, אפי' בלא בדיקה.
ור' הונא ס"ל דעכ"ז יהי' לו בזיונות מה
שאינו לובש הכסות הראויין לו, ולכן ס"ל
דאין בודקין לכסות.**

(ז) **אין נזקקין לו למתנה מרובה, אבל נזקקין לו
למתנה מועטת- כ' הטור (יו"ד ר"נ, ג') בשם
הרמב"ם, דזה קאי על כל אדם, דצריך ליתן
לכל הפחות מתנה מועטת, אבל מהרא"ש
הביא דלא קאי אלא על הגבאי צדקה,
דלעולם צריך ליתן לו עכ"פ מתנה מועטת,
אבל בסתם בני"א אין היתר של מתנה מועטת.
וכ' הפרישה לצדד בדעת הטור, דכוונת
הרא"ש לומר דרק הגבאי צדקה צריך ליתן
מתנה מועטת למי שמחזיר על הפתחים, אבל
היחיד אין צריך ליתן כלום. אולם כ' דאין
מסתבר כן, אלא דכוונת הטור לומר דס"ל
להרא"ש דשאר לא סגי בהו במתנה מועטת,
וצריכים ליתן לו כדי סעודתו, וע"ז פליג
הרמב"ם וס"ל דאף היחיד יכול ליתן מתנה
מועטת. וכ' הטור דמסתבר כדברי הרמב"ם,
שהרי די מחסורו כתיב, וכיון דמחזירין על
בני"א, אין א' מהם צריך ליתן לו די מחסורו,
שהרי בין כולם יהי' לו. אולם ע' בבית יוסף
שם דכ' דגם דעת הרמב"ם הוא כדעת
הרא"ש. ולענין שיעור מהו מתנה מרובה
ומהו מתנה מועטת, ע"ש בב"י דכ' דלפי
רש"י מתנה מרובה היינו יותר מכדי סעודה,
ולפי תוס' מתנה מועטת היינו פחות מכדי
סעודה.**

(א) **ר' אשי אמר, אנא אתנויי נמי לא צריכנא,
וכו'- הק' הריטב"א, הא רבה נמי גדול בדורו
הוה, ולכן למה הי' צריך להתנות. ותי'
דביומי דרבה הי' גם ר' יוסף דהי' גדול ממנו,
ולכן הי' צריך להתנות.**

(ב) **אבל היכא דאיכא אדם חשוב, לאו כל
כמינייהו דמתנו- כ' הרמב"ן דטעם הדבר
הוא דחיישינן לפסידא ללקוחות, דמוקרי
זביני, ולכן אינן יכולין לעשות כן בלא רשות
האדם חשוב. וכ"כ הריטב"א, והוסיף דאולי
הטעם הוא משום כבודו של האדם חשוב.**

(ג) **לאו כל כמינייהו דמתנו- דייק הרמב"ן, דאם
לא הי' אדם חשוב, יכולים הם להתנות, אבל
דוקא היכא דמתנו כל טבחי דמתא, דבזה הוי
קנין במה שעושיין בשביל העיר (והוי כמו מה
דיכולין בני העיר להתנות), אבל תרי ותלתא
במאי קנו, ולכן אינו חל.**

(ד) **ואע"פ שאין ראי' לדבר, זכר לדבר- כ'
הנמוקי יוסף (ו: בדפיו, וכע"ז ברש"י), דמה
שאיין ראי' לדבר, היינו משום דבהקדש, הרי
הגזבר נותן לפועלים מרובים, ומתוך שהם
טרודים, שוכחין למי נותנין. ואי"ז ראי' למי
שאינו טרוד כ"כ, אבל עכ"פ זכר איכא, שאין
ראוי לחשוב עמהם. ובתוס' פי' שאי"ז ראי'
משום דהתם היו צדיקים גמורים, ולכן לא
היו צריכים לחשוב עמהם.**

(ה) **אע"פ שיש לו לאדם גזבר נאמן בתוך ביתו,
יצור וימנה- פי' רש"י, דאע"פ שאינו בא עמו
בחשבון לאחר מכאן, מ"מ יצור וימנה
מעיקרא, והביא ראי' מהפסוק, אבל לא ביאר
הטעם. וכ' המהרש"א דאפשר הטעם הוא
כדי שלא יהי' רשות מזיקין עליהם, דאמרי'
בחולין בכל מילי דצייר וחתים ומנוי לית להו
רשות עלייהו. והמאירי כ' שהוא כדי שלא
יבא לחשוד אותו גזבר שהוא בתוך ביתו,
וצריך האדם להשתדל כל מה דאפשר שלא
יבא לחשוד הבריות. וע"ע ביד רמה (ק"ה),
דמשמע דביאר דהגמ' קאי על גזברי צדקה,
דאף דאין מחשבין כמה שקלי מהאי ונותנין**

בתורה. והביא שביארו הסוגיא דמיירי בכעדשה, דהיינו דמנין לנו דכעדשה משרץ מטמא אדם, וע"ז הביא דבהדיא כתיב או איש אשר יגע בכל שרץ, דדרשי' דכל שטמא בשרץ מטמא באדם, וא"כ גם כעדשה דשרץ מטמא אדם.

(ג) **אתיא אימיה... ולא אשגח בה- פרש"י**, אימי' דר' ששת, אבל תוס' הביא מר"ח דהיתה אמו של ר' אחדבוי. ולכאור' לפי רש"י ק', איך לא אשגח באימי', הרי יש בה משום כבוד אם. וכ' החתם סופר דאי' בספ"ק דמגילה דגדול ת"ת יותר מכיבוד אב ואם, ובריש מגילה אי' דכבוד התורה גדול מת"ת, וא"כ נמצא דכבוד התורה ודאי גדול מכבוד אב ואם. וא"כ, שפיר לא ויתר ר' ששת על כבוד התורה משום כבוד אמו.

(ד) **גדול העושה צדקה בסתר יותר ממשו רבינו-** כ' תוס' דאע"ג דמשה עשה צדקה בסתר, שמא אותה שעה כבר פסק אותה זכות. והעיר בהג' יעב"ץ, מנין לנו דמשה עשה צדקה בסתר, אדרבה, הא לכאור' לא היו שום עניים במדבר, שהרי נתקיים בהם ואח"כ יצאו ברכוש גדול, וגם לא הי' צריכים כלום [ואולי הכוונה הי' כשהיו עדיין במצרים, והיו הביאור בהא דכבר פסק אותה זכות. ואולי היעב"ץ מ"אן בזה משום שהי' זה קודם מתן תורה, ולא היו מצווים עדיין, וצ"ע].

(ט) **ופליגא דר' יצחק וכו'- לכאור' יש לע', אפי' אם אמרי' דאף כופה וחמה אינה כופה, מ"מ הרי לכאור' מ"מ הוא גדול ממשו רבנו, שהי' ירא מהאף והחמה. ולכאור' הי' שייך לומר דאה"נ, לא פליג אלא לענין זה, אם כפה החמה או לא, אבל ע' במהרש"א, דנקט דפליג עלי' לגמרי, וס"ל דאין ראוי כלל דגדול ממשו. וביאר דהגמ' כאן סמך עצמו על מה דאי' בנדרים (לב). דמשה הרג חימה. וא"כ, אם משה הרג חמה, ונותן צדקה בסתר רק מכפה אף, א"כ אין ראוי כלל דגדול ממשו, דמשה הרג חמה, והנותן בסתר כפה אף. וא"כ, שפיר אמרי' דר' יצחק פליגא, דהא פליגא לגמרי, דלדעת' לא אין מקור לומר דגדול הנותן בסתר ממשו. וע"ש עוד שכ' דבאמת זהו כוונת תוס' (ד"ה חמה), וטעות סופר נפל בדבריו, והול"ל "פירוש", דמשה הרג חמה, ומוכח מהתם דר' יצחק פליגא על**

(ח) **לעולם אל ימנע אדם עצמו מלתת שלישיית השקל בשנה- כ' הש"ך** (יו"ד רמ"ט, ד'), "ועל כן נהגו בארצות האלו שהגבאי צדקה הולך בבית הכנסת שני וחמישי לגבות מעות צדקה מכל א' וא', ואפי' נותן מהפחות שבמטבעות הוא נותן יותר משלישיית השקל לשנה, ומנהג נכון הוא".

(ט) **ואעפ"כ נחשב להן לצדקה- פי' המהרש"א**, "מפני שעכו"ם נוטלין מן העשיר תחת העני". והמאירי הביא י"ש מפרשים בו שהוא נחשב להם לצדקה כשמקבלין אותו בשמחה, וסובלים עול גלותם לכבוד השם".

(י) **אף צדקה, כל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול- ק'**, האם צריך הגמ' ללמדנו דכל פרוטה ופרוטה מצטרפת לחשבון גדול. וע' בתורת חיים, דכ' דאינו דומה הנותן פרוטה ופרוטה לצדקה למי שנותנה בבת אחת, דאין אדם קפיד כולי האי על הנתינה פרוטה פרוטה. וע"ז מלמדנו דאף מי שנותנה פרוטה ופרוטה משהו עליו הכתוב כאילו נותנה כולה בב"א. ועוד ביאר דהקב"ה "זורע צדקות", דהיינו דזורע הצדקה שיהי' עושה פירות בכל שנה ושנה, וה"א דלא שייך זה אלא היכא דנתן מנה בב"א, דהי' יכול להרויח ע"י מנה זו, ותחת זה נותנה לצדקה, אבל היכא דנותנה פרוטה פרוטה ה"א דאין ד' זורע הצדקות בכה"ג, קמ"ל [ויש לעי' אם זהו דלא כמש"כ הרמב"ם בפיה"מ לאבות (ג, ט"ו), דעדיף ליתן צדקה פרוטה ופרוטה ולא בב"א, ואולי התרו"ח אינו חולק על הרמב"ם, אלא שיש איהו מעלות של בב"א ג"כ, וע"ז חידש הגמ' דגם נתינה פרוטה פרוטה יש בה מעלות אלו, וצ"ע].

(יא) **ואלא שרץ דמטמא אדם מנלן- הק' התורת חיים**, מאי אולמי' שרץ ושכב"ז ממצורע בימי ספורו, דלמא על כולם שואל, וחד מינייהו נקט. ותי' דה"ק לי', כיון דפשיטא לך דהדין הוא דמצורע בימי ספורו מטמא אדם, ע"כ קסמכת אמתני' דכלים, דתנן דהשרץ ושכב"ז... ומצורע וכו', וא"כ, טפי הוי לן למיבעי מניין לשרץ או שכב"ז דמטמא אדם, דמיתני ברישא.

(יב) **שרץ בהדיא כתיב בי' או איש אשר יגע בכל שרץ- הביא הרמב"ן** שיש מקשים, אטו גברא רבה כר' ששת לא ידע מה דכתיב מפורש

המימרא הגדול הנותן בסתר יותר ממה, וכנ"ל.

טז) אפי' בשעה שעושין צדקה הכשילם בבנ"א שאינן מהוגנים כדי שלא יקבלו עליהם שכר- כ' הנמוקי יוסף בב"ק (ו: בדפיו, ד"ה הא) בשם הרמ"ה, "הא דאינו מקבל שכר היינו דוקא במי שיודע בו [שאינו הגון], אבל אם אינו מכירו, ואפשר שהוא הגון, שכר יש לו, שהרי לשם מצוה מכיין, ועוד, דאלת"ה, אתה נועל דלת בפני כמה מהוגנים במקום שאינם ניכרים". **וע"ע בקובץ הערות (בביאורים לאגדות על דרך הפשט, סי' ג') שהק' דהא מי שחישב לעשות מצוה, ונאנס ולא עשאה, הרי מעלה עליו הכתוב כאילו עשאו, וא"כ מה מהני מה שהכשילם בבנ"א שאינם מהוגנים (אם לא אמרי' כהנ"י). ולכן ביאר, דודאי בני ענתות, שהרי רשעים גמורים, ודאי לא הי' כוונתם להענייים לשם מצוה, אלא להתפאר. וא"כ, יצא דיהי' להם רק המעשה מצוה גרידא, לא המחשבה לעשות מצוה, שהרי מחשבותם הי' לטעם אחר. וא"כ, ביקש ירמי' שלא רק שלא יהי' להם התיקון שנעשה ע"י המחשבה [ולכאור' חי' הוא, שהרי לא הי' מחשבותם שלא לקיים המצוה, אלא לקיים המצוה שלא לשמה, אבל עכ"פ הי' כוונתם לעשות המצוה, ולמה זה לא חשב חישוב לעשות מצוה, וצ"ע], אבל גם התיקון שנעשה ע"י המעשה גרידא לא יהיו להם, כיון שמצאו להם אנשים שאינם מהוגנים.**